Illustration: Henrietta Nyvang

Språklek med film

Film som språkutvecklande verktyg i arbetet med nationella minoritetsspråk i förskolan

Detta material introducerar tre filmpedagogiska metoder vars syfte är att underlätta för förskollärare och annan personal att arbeta språkutvecklande med de nationella minoritetsspråken. Verktyget kräver varken förkunskaper i de nationella minoritetsspråken eller i filmpedagogik och filmskapande.

ETT MATERIAL FRÅN SVENSKA FILMINSTITUTET
Rekommenderat för förskollärare

Svenska Filminstitutet

Film med metodhandledning

Titta på filmen genom att klicka på bilden. Rättighetsinnehavare: Svenska Filminstitutet

Introduktion

Under början av 2000-talet erkändes judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter i Sverige. Samtidigt erkändes jiddisch, romska, samiska, finska och meänkieli som nationella minoritetsspråk. Beslutet grundades på att nämnda minoriteter befolkat Sverige under lång tid samt att språken länge och kontinuerligt talats i Sverige.

I förskolans uppdrag ingår att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer som riskerar att gå förlorade - ett spännande och viktigt uppdrag om vårt gemensamma kulturarv. Alla barn som går i förskolan ska känna till vilka de nationella minoriteterna och deras språk är, oavsett om barn och/eller personal på förskolan pratar något av språken eller identifierar sig med någon av minoriteterna.

I *Språklek med film* kopplas minoritetsspråken ihop med film och eget skapande. Språkutveckling sker genom återberättande, reflektioner och bildordlistor. Vi utgår från tre olika scenarier:

- När varken barn eller personal kan språket.

- När personalen kan språket, och barnen antingen kan eller inte kan språket.

- När personalen inte kan språket, men ett eller flera barn kan det.

Metoderna och tipsen i *Språklek med film* går att anpassa utifrån förutsättningarna hos den egna personalen och barngruppen. Beroende på om en person, flera personer eller ingen i gruppen kan det aktuella språket, kan aktiviteterna ske mer eller mindre på språket. Ta vara på och uppmuntra gruppens gemensamma kunskaper och få nya med hjälp av filmens värld.

Filmpedagogiken erbjuder ett lustfyllt verktyg för att arbeta språkutvecklande. En film består oftast av en kombination av bild och ljud, och erbjuder därför möjligheten att arbeta med bildspråk och talat språk parallellt. Kunskap inom film och rörlig bild är av stor vikt. Även de allra yngsta möter mycket film i sin vardag, och precis som att lära sig att läsa, förstå och tala ett verbalt språk, behöver de lära sig att se, förstå och skapa rörliga bilder. Genom att själva se, samtala om och skapa film kan vi förstå och reflektera över de bilder och filmer vi möter dagligen. Vi blir demokratiskt rustade för det digitala samhället.

Om handledningen

I *Språklek med film* ingår denna handledning, en rörlig metodhandledning,en teknisk handledning, en ordlista med QR-koder till de fem minoritetsspråken, en fördjupning om de nationella minoriteternas historia och kultur, samt tips på filmer, program och böcker att se och läsa med barnen och för vidare kompetensutveckling. Materialet är framtaget i samråd med förskolepersonal med både majoritets- och minoritetssvensk bakgrund, samt företrädare för nationella minoritetsföreningar, forskare, myndigheter.

Ordlistor med QR-koder

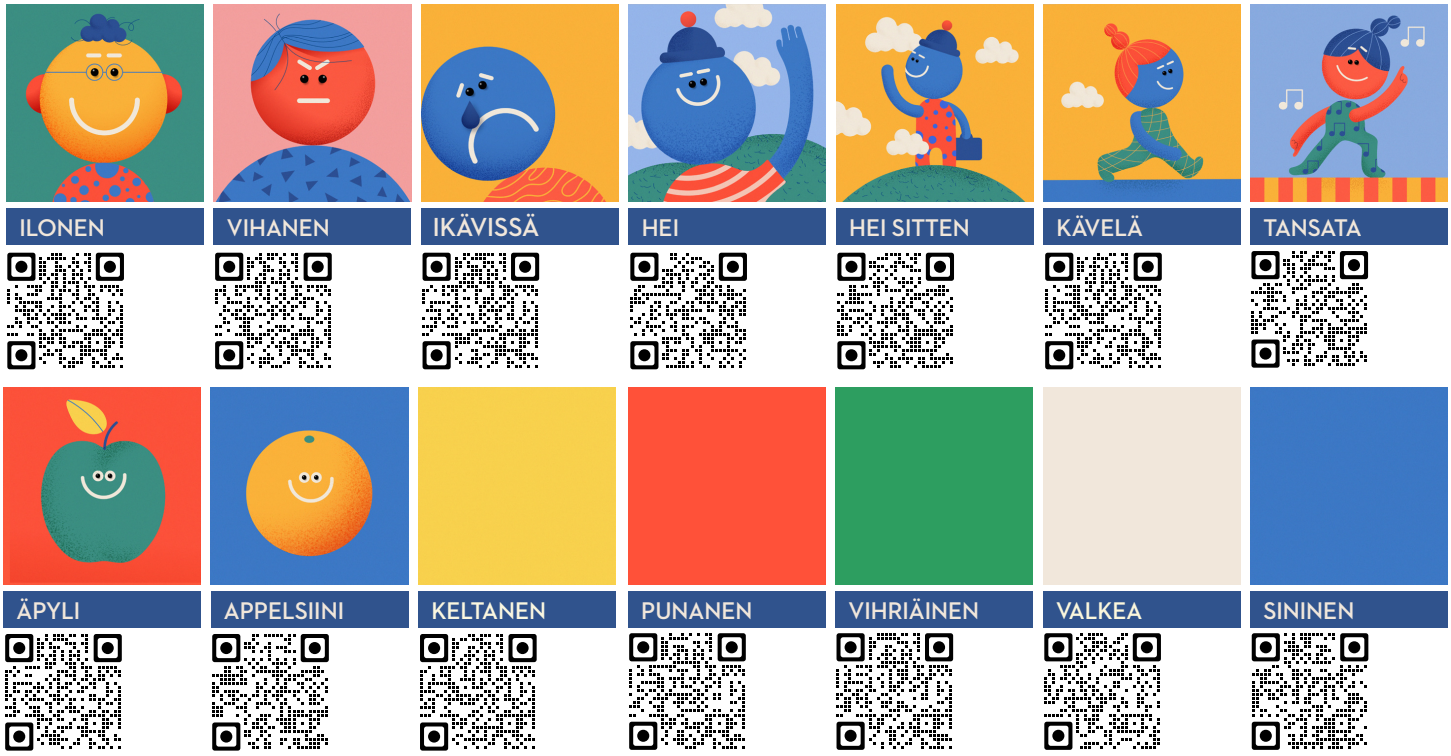

Länk till ordlistor på de fem nationella minoritetsspråken. Rättighetsinnehavare: Svenska Filminstitutet. Illustration: Henrietta Nyvang

Ordlistor med QR-koder

För att lätt komma igång med språklek på samiska, romska, finska, meänkieli och jiddisch har vi tagit fram ordlistor med QR-koder. Under QR-koderna kan ni höra ordens uttal. Här finns ord som färger, siffror, hälsningar och rörelser, som ni genom att scanna kan lyssna på och upprepa tillsammans. Listorna kan skrivas ut och hängas på väggen för att vara lättåtkomliga för barnen. Under en period kan ni bestämma att ni säger hej och hej då till barn och föräldrar på olika språk.

Finns det barn som pratar minoritetsspråk i gruppen eller på förskolan? Eller barn vars föräldrar eller anhöriga gör det? Tillsammans kan ni ta reda på fler ord och deras uttal, och bygga ut ordlistorna. Detta uppmuntrar till dialog mellan föräldrar/äldre generationer och förskolan, och hjälper till att synliggöra språken och kulturerna.

Film som pedagogiskt verktyg

Att arbeta filmpedagogiskt leder till filmkunnighet. Kunskap och färdigheter i att se, samtala om och skapa film gör oss till kompetenta medieanvändare, och rustar oss som demokratiska medborgare.

I det här materialet ligger fokus på att skapa film, med uppmuntran till att samtala om hur skapandet sker och hur andra upplever de färdiga filmerna. Den kunskap som kommer av att själv skapa film på olika sätt gör att vi även kan se film på nya sätt.

De tre metoderna tar sig an filmskapandet från olika håll, och går alla att anpassa efter gruppen och dess förutsättningar. Testa, utforska och plocka det som känns roligt och relevant för just din grupp. I den tekniska handledningen hittar du tips om hur bild och ljud spelas in och redigeras med hjälp av en Ipad.

Fota och gör en film

Den här övningen har sin grund i Barnfilmskolans metodik, som finns presenterad i *Kamerans ABC*, ett pedagogiskt material som finns att ladda ned. Länk till dem hittar ni under rubriken *Tips på fördjupning och källor* sist i handledningen. Där finns fler tips på filmövningar och det läggs stor vikt vid att fråga om lov innan man fotograferar och visar bilder på någon annan. Det kan barnen göra även i den här övningen.

Med kameran som verktyg tillåts barnen visa oss och varandra världen ur sina unika perspektiv. De får själva välja ut vad och hur de vill fotografera. Sedan kan de berätta om sina val, och allting går att titta på om och om igen tillsammans med kompisarna.

Introducera ett eller flera minoritetsspråk genom att koppla ihop orden för de färger, former eller objekt som barnen fotograferat med språken. Lyssna på ord med hjälp av QR-koderna, och öva på att säga dem. Om ett eller flera barn pratar något av minoritetsspråken så kan de uppmuntras att göra berättarrösten på sitt språk.

Steg 1: Fota

• Förse barnen med varsin kamera, telefon eller lärplatta som kan fotografera.

Bild: Ur Språklek med film. Rättighetsinnehavare: Svenska Filminstitutet

• Ge barnen i uppdrag att hitta och fotografera en viss färg, form eller objekt.

• Prata med barnen under tiden de genomför uppgiften. Uppmuntra dem att testa vad som händer när de går närmare eller längre ifrån objektet, eller fotar från en annan vinkel – kanske liggande på marken eller uppifrån en klätterställning.

Fotograferandet går utmärkt att genomföra både utomhus och inomhus, till exempel på promenader eller när det finns en stund över innan lunch.

Steg 2: Gör en film
• Låt varje barn välja ut vilka av de bilder hen har tagit som ska vara med i filmen.

• Lägg samman dem på en tidslinje och spela in en berättarröst där barnet reflekterar över sin film, på svenska eller på ett annat språk.

Steg 3: Visa filmerna
• Visa upp barnens filmer för hela gruppen, eller för en annan grupp på förskolan.

• Fråga publiken vad de ser, känner och upplever. Lärde de sig några nya ord?

• Låt filmskaparen berätta om sin film, hur hen tänkte och vilka val hen gjorde under filmandet och redigeringen.

Rita och filma

Med hjälp av bild och tal får barnen återberätta en saga eller bok som ni läser tillsammans. Var och en väljer själv vad som är viktigt att få med i berättelsen.
Välj ut några ord ur boken som ni lär er på något av minoritetsspråken. Använd de orden när ni pratar om sagan, och påminn om vilket språk orden kommer ifrån. Trollet i "Bockarna Bruse" kan bli stalo på samiska (sydsamiska). Kan någon säga troll på ett annat språk? Och vad heter egentligen bock på samiska? Ett alternativ är att läsa hela sagan på ett minoritetsspråk, eller att låta ett barn som kan något av språken återberätta sagan.

Steg 1: Läs en saga
• Välj en bok och läs den tillsammans. Det kan vara en välkänd berättelse, eller en som är ny för barnen. I slutet av den här handledningen finns tips på böcker som handlar om de nationella minoriteterna.

Steg 2: Rita
• Ge barnen i uppdrag att rita en eller flera bilder ur sagan ni har läst. Vad kommer de ihåg? Vad vill de lyfta fram? Vad behöver finnas med för att någon annan ska förstå sagan? Ett förslag är att rita tre bilder som representerar början, mitten och slutet på sagan.

Steg 3: Filma och berätta
• Häng upp teckningarna på en vägg eller ett staffli och ställ en kamera framför. Om möjligt, fäst kameran på ett stativ, så att den står stadigt.

• Filma en teckning i taget och låt barnen spela in en berättarröst där de återberättar eller kommenterar sagan

Bild: Ur Språklek med film. Rättighetsinnehavare: Svenska Filminstitutet

utifrån bilden, på svenska eller på ett annat språk. Byt bild och fortsätt berättelsen.

Steg 4: Visa filmerna
• Visa upp barnens filmer för hela gruppen, eller för en annan grupp på förskolan.

• Fråga publiken vad de ser, känner och upplever. Känner de igen sagan? Lärde de sig några nya ord?

• Låt filmskaparen berätta om sin film, hur hen tänkte och vilka val hen gjorde.

Animera en film

Film och rörlig bild består av flera stillbilder, vilket gör att det går att skapa illusionen av rörelse genom att ta en bild, flytta objektet lite och ta en bild till. Med hjälp av en kamera går det att animera film med i stort sett vad som helst som inte rör sig av sig själv. I exemplet i filmen använder vi lera, men testa gärna att animera med pappersfigurer, gosedjur, lego eller andra material som ni arbetar med.

Koppla allt från enstaka ord till hela filmer till en av de nationella minoriteterna. Lär er ord för objekt, färger eller rörelser som förekommer i er berättelse, eller utgå ifrån en saga, en miljö eller färger som ni kopplar till en av minoriteterna. Om ni har firat någon högtid eller gjort en aktivitet så kan ni återskapa det i en film. Ta till exempel reda på hur samerna bor traditionellt, hur en judisk familj firar *shabbat*, hur sverigefinnar gör när de bastar, hur en romsk familj firar *ederlezi* (vårens ankomst) och hur tornedalingarna använder sig av älven – och gör film om det.

Steg 1: Skapa scenografi
• Skapa den värld som filmen ska utspela sig i. En enkel scen kan skapas av kartong formad som ett L, med en sida bakom och en under figurerna.

• Eftersom det blir en gemensam scenografi så är det bra med ett tema att förhålla sig till. Det kan vara något som det jobbas med i barngruppen, till exempel *höst* eller *vatten*, alternativt fantasivärldar som *den magiska skogen* eller *det bästa kalaset*.

• Bestäm tillsammans vad som ska finnas med i världen och vilka färger som ska användas. Var kreativa och ha roligt med scenografin och rekvisitan, de är en viktig del av hur filmen ser ut i slutänden. Måla, pyssla och skapa tillsammans.

Steg 2: Skapa karaktärer
• Varje barn får skapa sin egen karaktär till filmen.
För att underlätta filmandet är det bra om alla karaktärer kan stå stadigt av sig själva. Tänk också på att filmandet kommer att ske rakt framifrån, så en karaktär som är helt platt och ligger ner kommer inte att synas så bra.

• Låt barnen ge karaktärerna namn och egenskaper.

Steg 3: Animera film
• Ställ upp kameran framför scenografin, gärna på ett stativ.Vad ska karaktärerna göra i filmen? De kan tävla, dansa, gå på utflykt, hoppa i lerpölar eller något helt annat som passar för er värld och era karaktärer.

• Den animerade filmen blir till genom att ta en stillbild, flytta en eller flera objekt lite och ta en ny stillbild. Detta upprepas tills filmen är klar.

• Låt barnen stå på led och turas om att flytta sin karaktär lite i taget, utifrån vad de har bestämt att karaktärerna ska göra. Sedan får de trycka på knappen och ta en bild innan det är nästas tur.

Bild: Ur Språklek med film. Rättighetsinnehavare: Svenska Filminstitutet

• Visa hur resultatet blir genom att titta på filmen då och då. Inspirationen och motivationen att fortsätta blir genast större.

Steg 4: Spela in berättelse
• Titta på filmen som den är (utan ljud) och fundera på om karaktärerna ska säga något särskilt, och om det behövs en berättarröst eller någon ljudeffekt.

• Spela in röster och ljudeffekter till filmen. Uppmuntra till att använda de språk som barnen kan i filmens dialog.

Steg 5: Visa filmerna
• Visa upp barnens filmer för hela gruppen, eller för en annan grupp på förskolan.

• Fråga publiken vad de ser, känner och upplever. Kan de se hur filmen är gjord? Lärde de sig några nya ord?

• Låt filmskaparna berätta om sin film, hur de tänkte och vilka val de gjorde.

De nationella minoriteterna och förskolans uppdrag

Riksdagsbeslutet som erkände de nationella minoriteterna betyder att grupperna har en särställning som del av Sveriges gemensamma kulturarv. Förskolan har ett uppdrag att skydda och främja de nationella minoriteterna, deras kultur och språk. De nationella minoritetsgrupperna och språken är lagstadgade, och från lagen överförda till skolans och förskolans läroplaner.

Formuleringarna i läroplanen rör både de barn som identifierar sig med en nationell minoritet och alla barn.

För barn som tillhör en nationell minoritet sägs följande:
Barn som tillhör de nationella minoriteterna, där urfolket samer ingår, ska även stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet. Förskolan ska därigenom bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer.
- Lpfö18, s 9

Till skillnad från övriga språk behöver det nationella minoritetsspråket inte vara barnets modersmål, eller ett språk som talas i familjen, för att barnet ska få möjlighet att utveckla sin språkkunskap.

Dessutom ska alla barn som går i förskolan få kunskap om alla nationella minoriteter och deras språk:
Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer. Av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk framgår att de nationella minoriteterna är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna är även ett urfolk. Av språklagen (2009:600) framgår att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.
- Lpfö18, s 6

Arbetet med nationella minoriteter kan med fördel integreras i andra läroplansmål och teman, som digitala verktyg, natur, historia, hantverk, kultur, geografi och andra språk.

Vilka är de nationella minoriteterna - och på vilka grunder?

Svenska Filminstitutet har tagit fram en översiktlig handledning om nationella minoriteter, finns det fördjupad information om de olika minoriteterna, och på vilka grunder de har valts ut.

Tips på filmer, program och böcker på språken

Bild: Ur Språklek med film. Rättighetsinnehavare: Svenska Filminstitutet

Alfons leker Einstein (Regi: Liller Möller, 2014. Distribution: Folkets Bio).
Filmen finns på förutom svenska också på meänkieli, samiska (nordsamiska) och romani chib (kaale).
Alfons leker Einstein | Folkets Bio

Prick och Fläck på fläcken (Regi: Lotta Geffenblad, Uzi Geffenbalad, 2013. Distribution: Folkets Bio). Filmen finns på förutom svenska också på samiska (lulesamiska), meänkiele (gällivarefinska), romska (kelderash)
Prick och Fläck på fläcken | Folkets Bio

Vem är var? (Regi: Jessica Laurén, 2011. Distribution: Folkets Bio).
Filmen finns på förutom svenska också på samiska (sydsamiska), meänkiele (tornedalsfinska) och romska (arli)
Vem är var? | Folkets Bio

Minibio – paket från Fokus Film som innehåller titlarna *Sandra*, *Jaguaren*, *Emil & Ida i Lönneberga*, *Snuttefilm – film för de små* och *Astons presenter* (finns på meänkieli, nordsamiska, romska arli och arabiska)
Minibio - FilmCentrum Distribution

Alfons leker Einstein på Filmriket (meänkieli, nordsamiska, romani kaale) Filmriket Play

Pino på UR Play. Programmen finns på förutom på finska, samiska, meänkieli, romani, jiddisch
UR Play

Skrutt samlar höst. Finns på finska, meänkieli, jiddisch, samiska (nordsamiska), romani (kaale).

Tripp trapp träd-sagor – finns idag på meänkieli, och kommer även publiceras på fler nationella minoritetsspråk under 2023.

Uppfinnar Johanna – finns på finska, meänkieli, samiska (lulesamiska), romani (kelderash) och flera övriga minspråk.

Historien om Bodri publiceras på UR Play under 2023 och bearbetas till de nationella minoritetsspråken. Filmen har en åldersgräns på 7 år för offentliga visningar, men som förskollärare bedömer du själv om filmen är lämplig för din barngrupp.
Läs filmens handledning.

Barnböcker

"Camping & kurragömma" (Marin Salto, 2014) 3-6 år, romer

"Dansbus & kaktrubbel" (Marin Salto, 2014) 3-6 år, romer

"Daniels dag" (Gunilla Lundgren, 2018), 3-6 år, romer

"Böckerna om Plupp" (Inga Borg), 3-6 år), samer

"Lilla boken om Finland" (Markkku Yli-Erkkilä, 2016) 3-6 år, sverigefinnar

"Resan till Finland" (Päivi Hällström, 2015), 5-8 år, sverigefinnar

"På resa längs Torneälven" (Carina Kero Esberg & Sofia Kero Åkerman, 2020), 6-9 år, tornedalingar

"Pimpelfiske" (Ann-Helén Laestadius & Jessika Berglund, 2018), 3-6 år, tornedalingar

"Historien om Bodri" (Hédi Fried, 2019), 6-9 år, judar

TIPS PÅ FÖRDJUPNING OCH KÄLLOR

Janson, M. (red). (2016) ”Introduktion till filmpedagogik”. Gleerups Utbildning AB.

Kamerans ABC, Barnfilmskolan. Akademi Valand.

Kjällander, S. & Riddersporre, B. (red). (2019). “Digitalisering i förskolan på vetenskaplig grund”, Natur & Kultur.

Lundman, Å. Pesola, U-M. (2022). ”Nationella minoriteter – språk och kultur i förskolan”, Gothia Kompetens AB.

Skolverket, Läroplan för förskolan (Lpfö18). Skolverket. Läroplan (Lpfö 18) för förskolan - Skolverket

Petersen, P. (2018). Beyond borders: Digital tablets as a resource for preschool children’s communication in a minority language. Designs for Learning 10(1), 88-99.

Petersen, P. (2020). Delaktighet och digitala resurser: barns multimodala uttryck för delaktighet i förskolan i flerspråkiga områden. (Doktorsavhandling) Stockholms universitet, Stockholm.

Phil, A. (2022) Children retelling stories. Responding, reshaping, and remembering in early childhood education and care. (Avhandling) Göteborgs universitet, Göteborg. Kappa Agneta Pihl E-spik.pdf (gu.se)

Wik, A. (2020). Film i förskolan. Lek med rum, tid och rörelse. Skolverket.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Sverige, 2023
Regi: Charlotta Lennartsdotter
Foto: Stefan Edlund
Produktion och distribution: Svenska Filminstitutet

Stort och varmt tack till alla barn och förskolor som medverkat i produktionen!

REDAKTION

Projektledare: Katharina Berggren
Text: Cecilia Träff
Redaktör: Anna Håkansson
Svenska Filminstitutet, januari 2023

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se
filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera
Filminstitutet kan inte garantera att filmerna finns tillgängliga utan hänvisar till respektive distributör.